

FERDINANDY GYÖRGY

Vilma

1935-ben született Budapesten. Író. 1956 után Franciaországban, majd 1964-től Puerto Ricóban élt. A kétezres évek elején költözött haza Magyarországra. Legutóbbi írását 2017. 1. számunkban közzöltük.

Múlnak az évek. A karibi asszony megtanult magyarul. Elég jól ahhoz, hogy elolvassa a leveleimet. A reklámokat kidobja, ha valamit nem ért, felolvassa nekem. Mint ezt a meghívót, ami a Terror Házából érkezett.

Egy megemlékezésre voltunk hivatalosak: hetven éve történt, közölték, hogy egy Vilma nevű rokonunkat a Dunába lőtték a nyilasok. Utánanéztam, valóban volt egy nénikém, akiről a családban senki se tudott. Bernovits Vilma, egy kassai rokon. Amikor szóba hoztam, anyám azt mondta: bolond volt szegény. Sültbolond.

— Elmegyünk! — jelentette ki Conchi. Bolond? Ő minden ilyen kategorikus kijelentést kétkedéssel fogadott. Mióta vele élek, egész sor előítélettől megszabadultam itt, a Kárpát-medence alacsony égboltja alatt.

Egy szó, mint száz, megjelentünk az Andrássy úton. Lágy, koravasszi délután volt, a sugárúton sziporkázott a nap.

A Hűség Háza előtt — valaha ez volt a neve — szokatlan látvány fogadott. Az épületen négy emelet magasságában, fiatal nő arcképe mosolygott. Alatta, az utcán, dobogó és széksorok.

Minket, kettőnket fenntartott hely várt az első sor közepén. Nem is részletezem. Még Munkácsról is érkeztek az eseményre rokonok. Átszállás nélkül, oda-vissza, a húszórás éjjeli személyvonat úton.

Nem tudom, mit érezhetett trópusi társam a Dunába lőtt fiatal nő négyemeletes arcképe alatt. Később még ittunk egy kávé az Oktogonon, felírtuk a munkácsiak címét, és amint az már ilyenkor szokás, megígértük, hogy ezentúl tartani fogjuk a kapcsolatot.

Így ért véget ez a nap.

*

A családomról feleségem keveset tud. Most elmondtam neki apám történetét. Az orvosét, akit a változatosság kedvéért agyonverték a nyilasok. Őt is 1944 decemberében — mit ad Isten — ugyanazon a napon.

— Zsidók voltak? — kérdezte Conchi, és én elmagyaráztam, hogy nem voltak azok.

— Te vállalnád? — kérdezgetett tovább. — Hogy mit? Hát például, hogy úgy, mint ők, elrejtjed a barátaidat.

Akkor, 1944 decemberében, gyerek voltam. Kilencéves kiskamasz. Mégis jól emlékszem a háborúra. Galyatetőn, ahová a bombázások elől vitt fel minket anyám, szóval, a Nagyszállóban hadifoglyok: francia tisztek éltek. És ez nem valami romantikus emlék. Később lett ezeknek a katonáknak valami egyesületük. 1956 után ők adtak nekünk, menekült diákoknak, francia ösztöndíjakat.

A Notre Dame de Sion-ban, az apácáknál is megmentett gyerekek voltak az osztálytársaim. Igaz, hogy a Mackós iskolában a ta-

nító néni, Dolozselek Aranka rekedt zokogása is itt van a fülemben. Hogyne sírnék! — kiabálta. — Elviszik a gyerekeimet!

Szóval, csupa ilyen emlék.

— Szerencséd volt! — sóhajtotta a karibi asszony. Az emigránslétről egyet s másť is tudott.

— Hogy miért? Hát mert nem láttad, hogy mi történik a másik oldalon.

Így társalgunk. Időközben összeszedtem Vilmáról minden elérhető adatot.

— Ez a legkevesebb! — mondta Conchi. Az ő unszolására írom ezeket a sorokat.

*

Személyes emlékirataim között egyetlen egy szerepel. Egy szomszéd lány két gépelt oldalas szövege. Tucika (ez volt a kis Vilma neve) „törékeny és bájos” ebben a visszaemlékezésben. „Halk szavú és tartózkodó modorú, szeretetreméltó egyéniség.” Példaadóan vallásos. „Már nagylánynak számított — írja az emlékező — és mégis szóba állt velem.”

Szüleiről megtudjuk, hogy az édesapa mérnök és feltaláló. A család Kassán, a Felvidéken él, ahol 1901-ben a kis Vilma is megszületett. Egy másik iratban az áll, hogy a lányka már fiatalon életcéljának tekintette a szegények, az elesettek segítségét. Jótékonykodott, szüleivel dacolva is be szándékozott lépni az orsolyiták szerzetesrendjébe.

A Nagy Háború után a család elszegényedik, 1929-ben Vilma Budapestre kerül, és édesanyjával egy otthonban, a ferencvárosi Bokréta utca három szám alatt lakik. (Az édesapáról nem tesznek említést az iratok.)

Vilma a fővárosban elvégzi a Hitoktatóképzőt, és egy leánygimnáziumban lesz óraadó tanár. Már az üldözések kezdetén feljegyzik róla, hogy „a zsidómentésben buzgó, vakmerő és áldozatos”. Az illegális munkával járó feltétel nélküli engedelmességet azonban határozottan visszautasítja. „A maga útját járja” — áll az irataiban.

— Zongorázni is tanult? — csodálkozik feleségem. Honnan tudhatná, hogy annak idején minden úgynevezett úri családban zongorázni tanultak a leánygyermekek!

— Még én is! — vonogatom a vállam. — Eljåtsszam neked a *Türkischer Marsot*?

— Inkább ne! — Conchi túlságosan szereti a klasszikusokat. — Csak azt nem értem...

Hogy mit, azt nem árulja el nekem.

Ami engem illet, minél többet olvasok róla, annál inkább tisztellem — de csak tisztellem! — mártír ösömet.

Nagyon más, mint én, ez a Vilma. Ha másért nem is, a vallásossága miatt. Én soha nem akartam apáca lenni. Igaz, amikor hittan-tanárom, Boroska páter, végigkérdezte az osztályt, hogy ki, mi sze-

retne lenni, azt feleltem: apáca. A fiatal pap nem haragudott meg. Emlékszem, azt felelte:

— Az lehetsz, fiam. Csak mamáca nem!

Már akkor is bujkált bennem valamiféle lázadás. De hát ezt nem kell elmagyaráznom Conchinak.

*

Bernovits Vilma életmentő tevékenysége kezdetben abban állt, hogy a keresztelkedni szándékozókát előkészítette. A keresztcsü-lői szerepet sok esetben ő maga vállalta. Amikor a sárga csillag vi-selésére kötelezetteknek gettóba kellett költözniük, nyíltan bejárt a „csillagos házakba”, és minden előkészítés nélkül keresztelt.

A Szociális Testvérek mintegy ezer üldözöttet bujtattak. Ebből huszonöt zsidó talált menedéket a Bokréta utca három szám alatt. Egy alkalmazott árulta el őket. Másnap, december 27-én, Vilma dél-után jött haza. Már messziről látta, hogy a ház kapujában fegyveres nyilas áll.

Odabent, az óvóhelynek kinevezett alagsori ebédlőben már ösz-szezsúfolódott az otthon összes lakója. Folyt az igazoltatás. Vilma akkor még szabadlábban volt. Innen hat személyt vittek tovább a fegyveresek, a Ferenc körút és az Üllői út sarkán működő nyilas központba. „A főnöknőt és a hitoktatónőt” — Salkaházi Sárát és Bernovits Vilmát „jegyzőkönyv felvételre” — mondták. „A többieket oda, ahová valók.”

Egy szemtanú elmondása szerint, amikor a Duna-partra kísér-ték őket, Sára és Vilma önszántából a csoporttal maradt. Egyedül egy fiú menekült meg, mert még idejében vízbe vetette magát és elúszott. Mindez a Fővámház melletti parton történt. A Duna el-vitte a holttesteket.

A húsz évvel későbbi zuglói nyilas-per egyik vádlottja szerint volt egy alacsony, fekete hajú nő, aki szembefordult kivégzőivel, majd letérdelt, és széles, nagy keresztet vetett.

Ez minden, amit Vilma életéről és mártírhaláláról tudok.

*

— Csak azt nem értem — kérdezte feleségem —, hogy miért nem írod meg. Csak panaszkodsz, hogy nem találod a nagyregényedet.

— Más talán belevágna — magyaráztam. — De én nem vállalom. Én valahogyan más vagyok.

— Te, más?! — kiáltotta társam.

Ő úgy találta, hogy ha valakihez, akkor ehhez a nénikémhez ha-sonlítok.

— Te is ilyen vakon hiszel az emberekben, önfejű vagy — ma-gyarázta. — Benned is van valami ostoba bizalom. Számodra — hogy mást ne mondjak — csupa szép emlékből áll ez a borzalom.

Hallgatom őt, és eszembe jut, hogy szentképeket festettem én is tízéves koromban. Véres szívű, töviskoronás Jézusokat. Volt egy ba-

rátom a premontreieknél, akinek megmutattam ezeket a rajzokat.
Ő meg — soha nem felejttem el — megveregette a vállamat:

— Krisztus urunknak — vigyorogta — mint minden halandónak,
középen volt a szíve!

Szóval, hogy nem baloldalon.

— És hát — folytatta feleségem — azt sem tagadhatod, hogy a ki-
semmizettek, az útpadkára szorultak krónikása vagy!

Eszembe jut nagyapám, a professzor. A szocializmus, amiről
minden reggel beszélt, útközben, iskolába menet.

— Arról nem is beszélve, hogy akárcsak Vilma, te is a tanításban
találtad meg magad. Szerzetes lettél. Vagy mi más lett volna ez a
negyven év a trópuson?!

Ami engem illet, én inkább önzőnek tartom magam. Óvatos du-
hajnak. Az a néhány kamaszos lázadás nem sokat számít.

— Szerzetes vagy te is! — sóhajtotta Conchi. — A te rendházad
az irodalom. Erre tetted fel az életedet. Még én is csak ehhez kellek.
Csak erre vagyok jó neked.

Mindig ide lyukadunk ki. Ilyenkor meg szoktam simogatni a tró-
pusi asszonyt, aki ide, a hideg Északra is követett.

Hát csak így. Hogy Vilma bolond volt. És bolond volt szegény
apám is. A bolondok királya. Lehet, hogy egyszer még rólam is ezt
fogják mondani.

Nézzük egymást Duna-parti trópusiak. Íme, mi minden meg-
fordult a fejünkben egy fiatal nő négyemeletes arcképe alatt.

JUHÁSZ ANIKÓ

Mandulafán a hó

Ki kit ismer valóban?

*Talán csak az Isten
minket és a létezés
legvaskosabb és
legapróbb csuprait...*

*Erdőben fákat hajlít sorsuk felé,
járókelőnek megadja a választás
örömét és imbolygó kínjait,
hintán a gyermeket a Nap ismeretére
tanítja, katicabogárból
ő nem analizálja ki a pirosat,
napernyő tövéből a földet
le nem rázza, hegyekben fenyőfát
el nem veszejt, mandulafán a*

